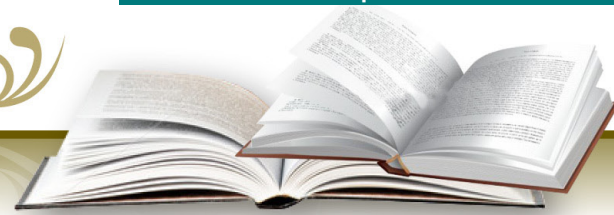

תורה והוראה

517

פרשת דברים תש"פ

קורא יקר,

בקהילות רבות נהוג לסיים את הקינות בקינה 'אלי [קונני] ציון ועריה כמו אשה בצירה וכבתולה חגורת שק על בעל נעוריה', קינה זו מיוסדת על דברי הנביא יואל (א ח): 'אֵלֵי פְּתוּלָה חָגַרְת שֵׁק עַל בְּעַל נְעוּרֶיהָ'.

מפרשים רבים (קדושת לוי איכה ד"ה אלי; מעתיקי שמועה לגר"ז סולובייצ'יק בשם המהר"ל דיסקין; תורת היולדת בשם השרידי אש) ביארו שהמקונן בא לומר שאמנם צער החורבן הוא נורא והוא משול לאשה בצירי לידה, אך בתוך כל הכאב, בתוך הצער וחוסר האונים יודעת האשה והסובבים אותה, כי ברגעים נולד ילד שעשוועיה, הילד שעומד להיות מוקד חייה, הכאב עצמו יוצר את השמחה הגדולה ביותר שיכול להיות. כך בדיוק מתוך צער החורבן נולדת הגאולה השלמה ובנין המקדש, ברגעי שיא כאב הגלות יודעים אנו כי הצער והכאב יוצרים כעת את השמחה לארצך ואת הששון לעירך, וצמיחת קרן לדוד עבדך.

במאמר השבוע נעסוק בצפיה לישועה. מהו הצפיה לישועה? מהו המקור לכך שחייבים לצפות לישועה? מה דינו של אדם שאינו מצפה לישועה? ומה ההבדל בינו לבין אדם העובר על עבירות שונות? האם אכן אנחנו מצפים לישועה כראוי? מהו שכרו ומעלתו של המצפה לישועה? וכיצד נוכל ליישם את הדברים בפועל? בשאלות אלו ועוד עוסק מאמרנו השבוע.

חיוב הצפיה לישועה

בימי האבלות על חורבן המקדש, מחוייבים אנו לעסוק בצפיה לנחמת ציון וירושלים, במאמרינו זה נעסוק בחיוב הצפיה לישועה, והאמונה בביאת המשיח. מה החיוב בכך, מקורו, חשיבותו, ומה נפעל ע"י הצפיה והאמונה, וכיצד מקיימים זאת בפועל.

מובא בגמרא (שבת לא.): 'אמר רבא, בשעה שמכניסין אדם לדין - אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר. ואפילו הכי, אי יראת ה' היא אוצרו - אין, אי לא - לא'.

כלומר לאחר שאדם מסתלק מהעולם והוא נידון בבית דין של מעלה על כלל פעולותיו בעולם הזה, הוא נשאל 6 שאלות, 3 מהם עוסקים בחיוב לימוד התורה, 3 מהם עוסקים האם התנהג ביושר, והאם עסק בפריה ורביה והאם ציפה לישועה. ועל כך מוסיפה הגמרא שאף אם ענה האדם בחיוב על 6 שאלות אלו, אם היה בו יראת שמים הרי הוא זכאי בדין, וזוכה לגן עדן, אך אם לא היה בו יראת שמים, אינו זוכה בדין ח"ו.

הרי לנו שהצפיה לישועה היא אחת החובות הבסיסיות והמרכזיות ביותר ביהדות, ובחיוב של האיש הישראלי. ונשאלת השאלה מדוע היא כה חמורה יותר משאר יסודות היהדות? ומהו חיובה, ומקורה?

דין מי שאינו מחכה למשיח

הרמב"ם (מלכים פי"א ה"א) כשהוא דן על המשיח, הוא כותב: 'וכל מי שאינו

מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו שנאמר (דברים ל ג-ה): 'וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ, וְרַחֲמֶךָ, וְשָׁב וְקִבְּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְיָצְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה. אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם, מִשָּׁם יִקְבְּצְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ. וְהֵבִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וּירְשֶׁתָּהּ וְהִיטְבֶּךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ'.

הרי לנו שמי שאינו מאמין בביאת המשיח, או שאינו מחכה לו, הרי הוא כופר בתורה ובמשה רבינו.

וכך גם מנה הרמב"ם (פירוש המשניות סנהדרין הקדמת פי"א) בכלל י"ג יסודות האמונה, את היסוד הי"ב ימות המשיח, והיסוד הי"ג תחיית המתים.

הנוסח הנפוץ (כפי שנדפס בסידורים רבים לאחר תפילת שחרית): 'אני מאמין בביאת המשיח, ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבא', מהווה את אחד מיסודות האמונה והקיום של העם היהודי. וכפי נרחיב בענין.

האמונה בביאת המשיח - והצפיה לישועה

בחידושים המיוחסים לר"ן (שבת לא. ד"ה צפית) מביא בשם בעלי התוספות, שאין כוונת הגמרא ששואלים את האדם האם ציפית שיהיה ישועה לעולם, משום שאדם שאינו מאמין בישועת השם ובביאת המשיח הרי הוא כופר ואפיקורס, ועל אדם שאינו מאמין ביסודות הדת הגמרא כלל לא דנה - שהרי אין כלל דיון האם מקומו בגן עדן או בגיהנום. אולם כוונת הגמרא האם ציפת לישועה בימיך?

בדומה לכך דייק הרב מבריסק מרן הגרי"ז סולובצ'יק (שערי תורה קובץ ה עמ' קסו) מדברי הרמב"ם שכתב 'מי שאינו מאמין בביאת המשיח או שאינו מחכה לו'. הרי שמלבד החיוב להאמין בביאת המשיח, ישנו חיוב נוסף לחכות לו שיבא בכל עת. [אלא שמהרמב"ם נראה שגם אם לא ציפת לישועה בימיו הרי הוא כופר ואפיקורס].

ההבדל הוא שרבים הם האנשים המאמינים בביאת המשיח, ואף מתפללים ומייחלים לביאתו, אך על השאלה האם ציפת לישועה בימיך? לצערנו אינם יכולים לענות כן רבתי.

טוב להם בחייהם שלהם, הם שבעי רצון מהמשפחה והחברה, הקריירה, הבית היפה, העסק המוצלח, או שהם שואפים ומייחלים שיהיו שבעי רצון מענינים אלו... אולם הם לא באמת שואפים לביאת המשיח עכשיו בימיהם.

יש אף כאלו שבסתר ליבם מפחדים, אם הם יוכלו להמשיך להתנהל עם המעמד והקריירה שרכשו לאחר ביאת המשיח, אולי החברה תעריך ערכים שונים, האם נוכל להמשיך להנות מההנאות להם אנו רגילים ומחוברים. טוב להם בסביבה המוכרת והבטוחה, פוחדים הם משינוי, שמחים הם שמשח יבא, אך מעדיפים הם שזה יהיה בימי ילדיהם...

תחושות אלו הם טבעיים ונורמליים, וללא עבודה מעמיקה כל אחד נוטה לחשוב כך, והחיוב לצפות לישועה הוא לעבוד לעקור מליבנו תחושות אלו, ולנטוע בלב שאיפה חזקה אל מציאות אחרת, מציאות שבו יתגלה כבוד השם בעולם. עבודה המצריכה עמל רב, אך היא מעבודת השם הבסיסיות ביותר המוטלות עלינו.

אך הדברים מצריכים הסבר, כיצד ניתן לומר כן על המשך הקינה כבתולה חגורת שק על בעל נעוריה. ונראה שיש כאן מסר מופלא שמחייב אותנו.

יתכן והקינה מתארת את גלות בבל שבה קוננו ישראל כאישה בצירה, כאשר הם ידעו שהנה לקץ שבעים יגאלו. וציפו בקוצר רוח לקיום הנבואה (חגי ב ט) 'גְדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַפִּיִּת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן אֲמַר ה' צְבָאוֹת, הֵם צִיפּוּ וַיִּיחַלוּ שִׁמְתוֹךָ כֹּאֵב הַגְּלוּת יוֹלֵד הַמִּקְדָּשׁ שְׁנִי, הַקִּירְבָּה לְהַקְב"ה, הַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה.

אך כפי שהגמרא (ברכות ד.) אומרת שאכן ראויים היו ישראל שתעשה להם נס בימי עזרא כבימי יהושע, והיה ראוי שהשארית השכינה בבית השני תהיה בשלמות יתירה, אלא שגרם החטא, ודברי הנביא שגדול יהיה כבוד הבית האחרון התקיימו בכך שהבית השני היה גבוה 60 אמה יותר מהראשון, או עמד 10 שנים יותר מהראשון.

וכך מתאר הנביא את האכזבה הנוראה בבנין הבית השני, (עזרא ג יא-ט): 'וַיַּעֲנוּ בְּהִלָּל וּבְהוֹדֹת לַה' כִּי טוֹב כִּי לַעֲוֹלָם חֶסֶד, עַל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הָעָם הִרְיעוּ תְרוּעָה גְדוֹלָה בְּהִלָּל לַה' עַל הוֹסֵד בַּיִת ה'. וְרַבִּים מֵהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְרֵאשֵׁי הָעָבֹת הִזְקִינִים אֲשֶׁר רָאוּ אֶת הַפִּיִּת הָרִאשׁוֹן, בְּקִסְדוֹ זֶה הַפִּיִּת בְּעֵינֵיהֶם בְּכֹחַ בְּקוֹל גְּדוֹל, וְרַבִּים בְּתְרוּעָה בְּשִׂמְחָה לְהָרִים קוֹל.

המקור לחיוב האמונה בביאת המשיח

המקורות לחיוב האמונה בביאת המשיח הם רבים, כפי שמונה הרמב"ם (מלכים פי"א ה"א-ב), מלבד דברי הנביאים המלאים בנבואות על ימות המשיח, גם התורה בפרשת נצבים מבטיחה על כך, כפי שהובא לעיל, ועל כך מוסיף הרמב"ם שגם נבואת בלעם (במדבר כד יז-יח) מתייחסת אל שני המשיחים שיש לאומה הישראלית, דוד המלך, ומלך המשיח: 'אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עֵתָהּ מִתֵּייחסת לדוד המלך, 'אֶשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב' זה מלך המשיח. 'דָּרַךְ כּוֹכַב מִיַּעֲקֹב' זה דוד המלך, ואילו 'וְקָם שֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל' זה מלך המשיח. וכך גם בפירוט פעולותיהם: 'וּמִחֵץ פְּאֵתֵי מוֹאָב' זה דוד המלך, 'וְקָרַקַר כָּל בְּנֵי שֵׁת' זה מלך המשיח. 'וְהָיָה אָדוֹם יִרְשָׁה' מתייחס לדוד המלך, 'וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעֵיר אִיִּבּוֹ וְיִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה חֵיל', מתייחס למלך המשיח.

הרמב"ם אף מוסיף שנאמר בתורה (דברים יט ח-ט): 'וְאִם יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם, וְנָתַן לְךָ אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּבַר לְתֵת לְאַבְרָהָם. וְגו'. 'וַיִּסְפַּף לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֱלֹהִים'. כלומר שעד היום ניתן לעם ישראל רק ארץ שבעת עמים, אך השם נשבע לאברהם אבינו שיביא לבניו גם את ארץ הקיני הקניזי והקדמוני, והתורה מבטיחה לנו שבבוא היום כאשר יקויים שבועה זו נוסף עוד 3 ערי מקלט, על 6 ערי המקלט הקיימים. הרי שהתורה מבטיחה לנו על ימות המשיח.

המקור לחיוב הצפיה לישועה

אולם הסמ"ק (מצוה א) מקשה אף אם מפורש בתורה הגאולה העתידה, מהו המקור לחיוב לצפות לישועה, היכן כתובה מצוה זו בתורה? מדוע האדם נתבע עליה?

הסמ"ק משיב על כך תשובה מפתיעה, בעשרת הדברות נאמרו לנו עשרה מצוות, אך בעוד ברור לנו 9 דברות מהו המצוה, ומהו הציווי, בדברה הראשונה (שמות כ ב): 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים' לכאורה אין בה שום ציווי או מצוה? ומבאר הסמ"ק שבדברה זו מצוה השם את ישראל, האמינו בי שאני יכול להוציא אותכם מכל קושי כפי שהוצאתי אותכם ממצרים שלא כדרך הטבע. התורה אינה מחייבת עם ישראל במצוה זו כדי שידעו את ההיסטוריה בלבד, משום שאין תועלת בידיעת העבר לחוד, יש כאן ציווי שיצפו לגאולה העתידה, ויאמינו בקיום ההבטחה האמורה בפרשת נצבים 'וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוֹתֶיךָ'.

רבינו פרץ (הגהות לסמ"ק מצוה א הגהה ד) מחדד את הדברים, כיון שהיא מצוה שהסמ"ק מנאה בכלל תרי"ג מצוות, והיא הדברה הראשונה שנצטוונו עליה בעשרת הדברות, לכן אף שואלים את האדם ביום הדין, האם אמנם ציפת לישועה?

הציפיה לישועה בתורה ובנביאים

את הציפיה לישועה מוצאים אנו כבר אצל יעקב אבינו שאמר (בראשית מט יח): 'לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי הַשֵּׁם'. וביונתן בן עוזיאל כתב (ע"פ תרגום כתר יונתן): 'אמר יעקב כאשר ראה את גדעון בן יואש ואת שמשון בן מנוח שעומדים לגאולות, לא לגאולתו של גדעון אני מצפה, ולא לגאולתו של שמשון אני מצפה, אני חוזה שגאולתם גאולה של שעה, אלא לגאולתך צפיתי וחזיתי השם, שגאולתך גאולת עולמים'. נוסח אחר: 'אלא לגאולה של משיח בן דוד שהוא עתיד לגאול את בני ישראל ולהוציאם מגלות, ולגאול צופה נפשי'.

וְאִין הָעַם מִפִּירִים קוֹל תְּרוּעַת הַשְּׂמִיחָה לְקוֹל בְּכֵי הָעַם, כִּי הָעַם מְרִיעִים תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְהַקוֹל נִשְׁמַע עַד לְמַרְחֹק.

כלומר כל מי שהיה צעיר מגיל 70, העם שמעולם לא ראה השראת השכינה, פרצו בתרועות שמחה עצומה בשוב ה' לציון. אך לצידם עמדו אותם זקנים שזכרו כיצד היתה השראת השכינה בבית ראשון, וכאשר ראו שמה שהיה בזיווג ראשון לא חוזר בזיווג שני, פרצו בבכי נורא שגבר על קול השמחה של הדור הצעיר.

יתכן שזה כוונת המקונן בבבל קוננו כאשר בציריה, אך בבנין בית שני קוננו כבתולה חגורת שק על בעל נעוריה...

ויש בכך מסר שחייב לזעזע אותנו, עומדים אנו בשלבים האחרונים לפני הגאולה, נאמר בגמרא (סנהדרין צח.) שיש גאולה של 'אחישנה', גאולה שבה מתרבה כבוד שמים, גאולה ברחמים ללא הסבל הנצרך לפני הגאולה. ויש גאולה כאשר לא זוכים 'בעיתה', גאולה המצריכה (יחזקאל כ לג) 'בְּחִמָּה שְׂפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם'. בידנו הדבר לקבוע איזה גאולה זו תהיה. במשך אלפים שנה הוסיפו כל הדורות נדבכים על נדבכים כדי שנזכה לגאולה שלמה של אחישנה, בידנו הדבר לעשות את 'הפיניש' - המאמץ האחרון כדי להגיע לגאולה של אחישנה, במהרה בימינו אמן.

חטאיו, אך לאחר מכן יהיה לו חלק בעולם הבא, והוא ממושעי ישראל, והוא בכלל ישראל. אך כאשר אדם מפקפק באחד מהעיקרים, הרי זה יצא מכלל ישראל, וכפר בעיקר, ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות. וחובה לשנוא אותו ולהשמידו, ועליו נאמר (תהלים קלט כא-כב): 'הָלוֹא מְשַׁנְּאִיךָ ה' אֲשַׁנָּא וּבְתַקוּמִיךָ אֶתְקוּטָט. תְּכַלִּית שְׁנָאָה שְׁנָאִים לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי'.

אמנם ספר העיקרים (מאמר א פ"א) סבר שאדם שאינו מאמין בביאת המשיח, אף שעובר על עבירה חמורה, אינו בכלל העיקרים, ואינו יוצא מכלל ישראל. למעשה רוב האחרונים נקטו כדבר פשוט כדעת הרמב"ם שענין זה בכלל י"ג עיקרים.

נציין רק כי מהו י"ג עיקרים, ומה ההבדל ביניהם לבין שאר המצוות, ומדוע בכך יוצא מכלל ישראל, מצריך מאמר בפני עצמו.

אך לכל הדעות ענין זה מיסודות היהדות, וכפי שקבעו את יסוד האמונה וקבלת עול מלכות שמים באמירת הפסוק 'שמע ישראל', ופירש רש"י (דברים ו ד): 'ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עתה ולא אלהי האומות, הוא עתיד להיות ה' אחד'. כלומר שפסוק זה מורה על הצפיה שיתגלה מלכותו יתברך, והשם שהיום הוא רק אלוהינו, יהיה שמו אחד, וימלוך על העולם כולו במהרה.

מעלת המצפה לישועה

הגמרא (ב"ב ס:): אומרת: וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה שנאמר (ישעיהו סו י): 'שָׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל אֲהֻבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתָּה מְשׁוֹשׁ כָּל הַמְתְּאָבְלִים עָלֶיהָ'.

המהר"ל מפראג (נצח ישראל פכ"ט; נתיבות עולם נתיב יראת השם פ"ב) מבאר שהעולם נברא כאשר יש בו את האפשרות - את חומר הגלם להגיע לשלמות, ותכלית הבריאה היא להוציא את הדברים מהכח אל הפועל, דבר אשר יקרה רק בביאת המשיח. אולם אדם המצפה ושואף לכך, הוא מחבר את עצמו אל ה'בפועל', אדם זה אינו נחשב כמי שיש לו חמרי גלם, כמי שיש לו רק את ה'בכח', אלא הוא כבר שייך לימות המשיח, הוא חלק מתכלית הבריאה 'בפועל', הוא שייך לאלו שהוציאו את עצמם מהכח אל הפועל.

בדומה לכך כותב הרמח"ל במאמר הקיווי בו הוא מאריך על החובה לקוות לישועת השם, בחלקו הגדול הוא מבאר מה פועל הקיווי ע"פ הקבלה, אולם שם הוא מוסיף כי מי שמקוה גם אם אינו ראוי מצד מעשיו להכלל בגאולה, הרי הוא חלק מהגאולה.

אין ספור פסוקים בדברי הנביאים מדברים על הקווי לישועת השם, והצפיה לגאולה השלמה, ובפרט בספר תהילים.

מהו האמונה והצפיה

הרמב"ם (פירוש המשנה הנ"ל) מבאר שחובת האמונה והצפיה כוללים מספר פרטים:

א. האמונה על בואו ועל כך שאינו מתאחר, כפי שאמר הנביא (חבקוק ב ג): 'כִּי עוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד וְיִפְחֵ לְקֶץ וְלֹא יִכָּזֵב אִם יִתְמַהֲמַה חֲכָה לוֹ כִּי בֹא יֵבֵא לֹא יֵאָחֵר'. הרמב"ם מוסיף כי האמונה גם מחייבת אותנו להמנע מלקבוע תאריך מסוים שבו יבא הגואל, ולנסות להוכיח מהפסוקים מהו תאריך הגאולה, כפי שנאמר בגמרא (סנהדרין צז:): 'תִּיפַח רוּחַם שֶׁל מַחֲשָׁבֵי קִיצִים'. המבי"ט (בית אלוקים שער היסודות פ"ג) מבאר את דברי הרמב"ם, כי אדם שקובע זמן לגאולה, אינו מאמין שיבא קודם, וכאשר עובר הזמן שקבע לפי דעתו שיבא הגאולה, נחלשת אמונתו. ומי שדוחה את אמונתו אל העתיד הרחוק הלא נראה בעין, אינו מאמין באמת ובתמים שאכן כך יקרה...

ב. בנוסף מוטל עלינו להאמין שבימות המשיח נזכה לעוצמה אהבה מבורא העולם ודרישה אליו, כפי שנתנבאו כל הנביאים ממשה רבינו ראשון הנביאים עד מלאכי אחרון הנביאים.

ג. בכלל האמונה הוא שעלינו להאמין שאין מלך לישראל אלא מדוד זרע שלמה בלבד. ואף החולק על בית דוד כופר בהשם ובנביאיו. [בחידושי הגרי"ז (ע"ת שמואל ב' כ יט) כתב ע"פ דברי הרמב"ם הללו שהמורד במלכות בית דוד, מלבד שחייב מיתה ככל מורד במלכות, הרי הוא מחויב מיתה מצד היותו כופר בעיקר זה שאין מלך לישראל אלא מדוד].

הרמב"ם אף מוסיף שאף מי שהסתפק בענין בזה, או אפילו הקל ראש בענינו, הרי הוא הכחיש את התורה.

הגדרת י"ג עיקרים

הרמב"ם (תשובה פ"ג ה"ו) כותב כי הכופר בביאת הגואל או בתחית המתים, אין לו חלק לעולם הבא אלא נכרת ואובד ונידון על גודל רשעו וחטאתו לעולם ולעולמי עולמים.

וכפי שהרמב"ם (פירוש המשנה הנ"ל) מנה זאת בכלל י"ג עיקרים, וביאר שאדם המאמין בעיקרים אלו, הרי הוא בכלל ישראל, וחובה לאוהבו ולחמול עליו, ומחוייבים אנו על כל המצות שחייבה התורה של אהבה ואחוה כלפי כל יהודי. ואף אם עבר על עבירות חמורות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, יענש עליהם כפי גודל

מכיון שמי שציפה לישועה הוא שייך לישועה, והוא חלק מהישועה והנחמה. אך מי שלא רצה בכך, אינו זוכה ורואה בנחמתה, משום שאינו שייך לעולם זה, מובן היטב כי תחילת דינו של אדם האם הוא שייך לעולם הישועה והנחמה.

כיצד מקיים חיוב זה הלכה למעשה

במדרש (שחר טוב יז ד) נאמר: 'כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש. והלא דברים קל וחומר, ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם, ולא נחרב בימיהם, נעשה להם כך, ונענשו על שלא תבעו אותו, אנו שחרב בימינו, ואין אנו מתאבלים עליו, ולא נבקש עליו רחמים על אחת כמה וכמה. לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהיו מתפללים שלש תפלות בכל יום, והתקינו בו אנא רחום ברחמך הרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים, ותקנו בונה ירושלים ברכה בפני עצמה בתפלה, ובברכת המזון'. הרי שמצד חובת הציפיה לישועה מוטלת עלינו לעשות זאת בתפילה.

האר"י ז"ל (שער הכוונות ענין כונת העמידה דרוש ו) הורה לכוון בזמן אמירת 'לישועתך קויתי כל היום' (בשמונה עשרה בברכת את צמח דוד) לגאולה העתידה, ובכך כאשר ישאל האם צפית לישועה יוכל להשיב שהוא מהמצפים, והובא בסידור היעב"ץ ובשערי תשובה (סי' קיח סק"א). [וראה באשל אברהם ובפסקי תשובות (שם) שהנוסח שהוסיפו 'ומצפים לישועה' הינו טעות, אלא שהמדפיסים בנוסח ספרד הוסיפו זאת בסוגרים כדי שיכוונו בזמן אמירת מילים אלו על

כך, ובטעות נוסף לנוסח עצמו].
הגר"י זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד בכורות נ). הביא שחמיו הגר"ש אלישיב זצוק"ל נשאל על דברי הגמרא (ר"ה ל.) שדרשו מהפסוק (ירמיהו ל יז): 'ציון היא דרש אין לה' מכלל דבעיא דרישה, והרי מתפללים כל יום 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב', וכן בברכת המזון 'ובנה ירושלים', ועוד, האם זה נקרא ציון אין דורש לה? והשיב 'הלואי שיכוונו למה שאומרים'.

הרי שלא די בכך שאנו מקיימים את תקנת חכמים להתפלל על הגאולה, ועל ירושלים, מוטל עלינו להתאמץ לכוון ולחשוב על הדברים.

החפץ חיים (תורה אור פ"ב) מוסיף, שצריכים אנו להתבונן האם כל תפילותינו על כך אינו רק מהשפה ולחוץ ח"ו, משום שאילו היתה אמונתנו שלמה, היינו לומדים היטב את ההלכות הנוגעות לזמן הגאולה, על מנת להתכוון אליה כראוי.

ומסיים החפץ חיים: 'וכאשר יראה השם יתברך שאנו מצדנו עושים כל השתדלות מה שבידינו לעבודת בית אלהינו, [ע"י לימוד ההלכות] בודאי ימהר ויחיש הגאולה, ויבנה לנו את ביתו, ויזכנו לראות כהנים בעבודתם וכו' במהרה בימינו אמן'.

נוסיף כי החפץ חיים חיבר ספר קצר מיוחד על מצוה זו בשם 'צפית לישועה', ומומלץ מאד לעבור עליו בימים אלו.

יהי רצון שנזכה לצפות כראוי לישועה, ובכך נזכה לנבואת ישעיהו (סד א): 'עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו'.

שו"ת הלכתי

מתוך השאלות שנשאלו באתר האינטרנט din.org.il בשבוע האחרון

להכניס בגדים למכונת כביסה לפני השקיעה ערב ר"ח אב

שאלה:

האם מותר להכניס בגדים למכונת כביסה לפני השקיעה ערב ר"ח אב וזה יגמר רק אחר צאת הכוכבים?

תשובה:

שלום וברכה

בענין זה נחלקו הדעות:

בקובץ מבית לוי חלק יג הובא מהגר"ש וואזנר שאין זה מנהג נכון להכניס בגדים למכונת לפני השקיעה שהכביסה תגמר לאחר צאת הכוכבים, אולם בס' נחמת ישראל פרק יז הערה 166 הביא בשם הגר"ש אלישיב והגר"ש קמיניצקי

שהתירו זאת, ונראה שלהלכה ודאי אין בזה איסור כי לא עושים שום דבר בתשעת הימים, אלא שהגר"ש וואזנר סבר שמנהג זה אינו ראוי. שנזכה לראות בנחמת ציון וירושלים.

בר מצרא במכירת דירה בבית משותף

שאלה:

יש לי דירה בקומה ראשונה שאני רוצה למכור. השכן מהקומה הרביעית מעוניין. האם יש לו קדימה על מישהו זר? באיזה תנאים?

תשובה:

שלום וברכה,
במקרה שלך אין דין בר מצרא, מאחר ולא ניתן לצרף את הדירה שבקומה אחת לקומה רביעית. ואם רוצה למכור את שלו ולקנות את שלך, לא שייך דין בר מצרא. אשה שמוכרת יש מחלוקת האם יש דין בר מצרא. גם כאשר אין דין בר מצרא, ישנה עדיפות למכור לשכן שיש לך קשרי ידידות, ויש להעדיפו על פני אדם זר. כל הדינים לעיל נאמרו דווקא אם אין הבדל במחיר ובתנאי המכירה אם ימכור לשכן או לדם זר. אבל אם אדם זר ישלם מחיר יותר גבוה או שמציע תנאי תשלום טובים יותר, יכול להעדיף אדם זר. בהצלחה.

מקורות:

המוכר קרקע ויש שכן סמוך שמעוניין בקרקע כדי לצרף אליו את הקרקע, קונה זה נחשב 'בר מצרא' ויש לו זכות קדימה ברכישת הקרקע. וחכמים חזקו את כוחו שגם אם נמכר הקרקע לאדם זר יכול השכן - 'בר מצרא' לסלק את הקונה לזכות בה לעצמו. דין 'בר מצרא' נאמר דווקא אם רוצה לצרף אליו את הקרקע. ולכן אם שכן לצידו רוצה למכור את הבית, והשכן שגר בסמוך רוצה לקנות את הבית כדי להגדיל את ביתו, הרי הוא בר מצרא. אבל אם רוצה להחליף בית, רוצה למכור את שלו ולקנות את של השכן, אין עליו דין בר מצרא. אם השכן הסמוך רוצה לקנות את הבית הסמוך כדירת השקעה - להשכיר לאחרים, יש לו דין בר מצרא.
במקרה שהדייר גר בקומה מעל ואין אפשרות לצרף את הבתים, אין דין של בר מצרא - שו"ע חו"מ סימן קעה סעיף כז. אשה שקנתה אין זכות לבר מצרא לדחותה. אולם אשה שמכרה לאחרים נחלקו הראשונים האם יש זכות לבר מצרא לדחות את הקונה - שם סעיף מז.
גם כאשר אין דינא דבר מצרא יש להעדיף אדם קרוב או שכן שיש איתו קשרי ידידות - שם סעיף נ.

טלטול מנורת לד בשבת

שאלה:

שלום רב,
האם יהיה ניתן להקל במצב של לקות ראייה חמורה לטלטל מנורת שולחן המחוברת לחשמל וכן פנס כיס הדלוק מערב שבת?

מדברי רב משה פיינשטיין נראה שאינו מגדיר מנורת בת ימנו כנר או שלהבת ואינו מוצא לזה הגדרת מוקצה. ושוב השאלה היא לגבי אדם בעל תעודת עיוור שאחד הסימפטומים הוא עיוורון לילה (גם בתאורה לא אידיאלית) ואשמח גם לדעת מה הדין בסתם אדם בתודה מראש לתגובתכם

תשובה:

שלום רב

מצד הסברא אכן נראה שאין איסור לטלטל כזה פנס בשבת, שכן אף אם הוא נחשב כלי שמלאכתו לאיסור נתיר את טלטולו לצורך גופו, ואפשר שהוא בכלל נחשב כלי שמלאכתו להיתר. אולם הוראת הגרי"ש אלישיב היתה שכל נורה פלורוסנטית היא בכלל מוקצה של שלהבת משום שהואיל ולא נתברר די הצורך בפוסקים מפני מה אסרו לטלטל נר דולק [אם זה משום שעלולים לכבותו תוך כדי הטלטול, או שהאש נחשבת חפץ לעצמו שדינו כמוקצה מחמת גופו וכו'], לא נוכל להתיר טלטול של פנס גם אם אין בו שלהבת אלא אור פלורוסנטי בלבד.

במקרה שהזכרת נראה בעיני שיש להקל בפשיטות, כי אין לנו סיבה של ממש לאסור, מלבד סוג של תקנה כזו... ונראה לי שהמנהג להקל. אמנם בפוסקים דנו אם נחשבים כלי שמלאכתו להיתר או כלי שמלאכתו לאיסור, ראה אגרות משה ח"ג סי' נ, שו"ת להורות נתן ח"י סי' לו, שבט הלוי ח"ח סי' קסז ועוד רבים, לכן מותר לטלטל רק לצורך שימוש ולא סתם על השולחן או כדי שלא ינזק.

רפואה שלמה.

מינוי סופר הגט והעדים באמצעות הוידאו

שאלה:

האם ניתן למנות את שליח בוידאו שימסור הגט לאישה

תשובה:

שלום רב,

משאלתך אני מבין שכוונתך שהגט כבר כתוב וחתום כדין ורק השליח למסירת הגט נעשה באמצעות הוידאו. למעשה באופן עקרוני יש מחלוקת בין הרמב"ם לרא"ש האם מינוי השליח צריך להיות בעדים או לא. כאשר לדעת הרא"ש צריך שיהיה בעדים, ועדים אלו לדעת הרא"ש אינם רק לראיה אלא עדי קיום. כלומר, מינוי השליח למסירה לא ייעשה שלא בפני עדים. א"כ לשיטת הרא"ש לכאורה זה יהיה בעיה למנות שליח באמצעות הוידאו (זה כמו קידושין לפני עדים שרואים רק בוידאו). אולם הלכה למעשה נוהגים היום בכל תפוצות ישראל שכאשר שולחים גט ממקום למקום זה נשלח בדואר והבעל עושה שליח שני ולכן לא נראה שלזה כוונתך.

אם כוונתך שהבעל נמצא במקום שאין שם סופר וכד', אז מצד אחד הבעיה היא מהותית יותר. לא רק מינוי שליח אלא מינוי הסופר שיכתוב את הגט וכן מינוי עדי החתימה שהם צריכים לשמוע מפי הבעל שיאמר להם כתבו גט לאשתי. ראה בפתחי תשובה סי' קכ ס"ק יח שהביא שבמקום עיגון סומכים על שטר כתבו ותנו שהבעל עצמו חותם עליו (ויש לפנינו קיום על חתימתו) ובו הוא ממנה את הסופר והעדים. ראה עוד מה שהאריך בענין בשו"ת אגרות משה אבה"ע ח"א סי' קטז. אולם בחזו"א אבה"ע סי' פה נקט שיש בזה בעיה משום שהסופר צריך שיראה איך הבעל ממנה אותו, כך ביאר החזו"א בדעת הרמב"ן. (עי' ברמב"ן גיטין עבב, ד"ה קולו שם מוכח שלא כהחזו"א. ולכאורה דבריו הרמב"ן לא היו לפני החזו"א שכן על גיטין הן נדפסו אח"כ).

ומ"מ כאשר יש וידאו שבו רואים איך הבעל ממנה בפיו וגם חותם על שטר כתבו ותנו, לכאורה לדעת כולם אפשר לסמוך על זה במקום עיגון שהבעל נמצא במקום שאין סופר ובי"ד וכו'.